

Russiýada №2 kim?

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Russiýada №2 kim? RUSSIÝADA №2 KIM?



Putin bäsiniň prezidentlik döwrüne aýak basanda, häkimiýet basgańcagynyň iň esasy ikinji kürüsü bolan premýer-ministrliche kimiň bellenjeginiň çaklamasy urulýar.

Çepden saga: Russiýanyň öñki prezidenti Medwedew, premýer-ministr Mişustin, prezident Putin, Goranmak ministri Şoýgu Kremlin golaýynda geçirilen dabarada

Russiýa Federasiýasynyň ilkinji prezidenti Boris Yelsin 1999-ny ýylyň iň soňky günü wezipesinden gidýändigini mälim edip, ýerine premýer-ministr Wladimir Putini belläpdi.

Şol günden häzirki wagta çenli geçen çärýek asyr bäreň Russiýanyň iň güýçli lideri, ýagny «birinji belgili» adamý Putin bolup geldi.

Putin wagtláýynça bellenen gününden üç aý çemesi wagt geçenden soň geçirilen 2000-nji ýylyň prezident saýlawlarynda sesleriň 53,4%-ni alyp, ýurduň döwlet ýolbaşçysy bolupdy. 2004-nji ýylда bu gezek 71,9% ses bilen prezidentlige saýlandy. Putiniň

«Yzly-yzyna iki gezek prezident bolunýar, men konstitusiýany bozup bilmerin» diýip, 2008-nji ýylda öz ýerine kandidat görkezen Dmitriý Medwedewi 71,2% ses alypdy. (Käbirleriniň pikiriçe şol döwürde-de häkimiýetiň hakyky eýesi premýer-ministr Putiniň özüdi). 2012-nji ýylda Putin 63,6% ses bilen Kremle gaýdyp geldi. Dört ýyldan alty ýyla çykarylan prezidentligiň 2018-nji ýyldaky ýeňijisi 76,6% ses bilen ýene Putindi. 2020-nji ýylda Putin 2008-nji ýylda öňe süren pikirinden dändi we täze konstitusiýa bilen birlikde öñki wezipe ygtyýarlyklarynyň möhletini gaýtadan başladyp, täzeden iki fezek prezidentlige kandidaturasyny görkezmäge hukuk gazandy. Mundan iki aý çemesi wagtdan öñ geçirilen 2024-nji ýylyň prezident saýlawlarynda Putine berilen sesler rekord derejä ýetdi: 78,2%.

Öñňin Moskwada geçirilen dabarada resmi taýdan bäsiniňi gezek döwlet ýolbaşçysy diýip yylan edilen Putin ýetmiş bir ýasynda. Ol şu möhleti-de sag-salamat geçirse, 2030-nju ýylda täzeden prezidentlige kandidat bolup 2036-nju ýyla, ýagny segsen üç ýasaýanca Russiýany dolandyryp biler. Iň bolmanda teoretiki taýdan-a ýagdaý şeýle.

• **Rus hökümeti düzümini çalyşýar**

Kanuna laýyklykda täze prezidentiň» saýlanmagy bilen birlikde Russiýanyň hökümetiniň öñki düzümi işden gitdi. Indi Putiniň kimler täze ministrler soweti üçin göz öňüne tutýandygy gyzyklanylýar.

Garaşylmadık oýunlary etmegini beter halaýan we geçmişde muny telim gezek subut eden rus lideriň kimi wezipä bellejegini hiç kim anyk aýdyp bilmese gerek. Şeýle-de bolsa, hazırlıkçe tutjagy-tutmajagy näbelli «çaklama» oýnuny oýnap bileris.

Federal Salgyt gullugynyň öñki başlygy Mihail Mişustiniň 2020-nji ýylyň başlarynda Medwedewiň ýerine premýer-ministr bellenmegini şeýle sýurpizleriň biridi. Syýasy taýdan Putine hiç hili garşıdaşlyk edip bilmejek «işbaşarjaň teknokrat» tarapyny saklaýan we uruş şertlerinde ykdysadyýeti gowy dolandyryp bilen premýer-ministriň edil häzir üýtgedilmezliginiň gowy

boljakdygyny pikir edýän hünärmən köp. Russiyanyň Konstitusiýasyna laýyklykda ýurduň ikinji belgili ýolbaşçysy premýer-ministr. Emma menden «Eýse, düýnki güne çenli Russiyanyň ikinji belgili lideri Mişustinmidi?» diýip sorasañyz, muňa «hawa» diýmäm kyn bolsa gerek. Hökümetiň ýeke adama baglanyp goýlan häkimiyetlerinde şol adamdan başga ýolbaşçy tapaýmak hakykatdanam aňsat düşenok, emma FSB-niň (öñki KGB) sözi geçginli adamy, 2008-nji ýıldan bări Russiya Federasiýasynyň Howpsuzlyk Geňeşiniň sekretary (ýagny iş ýüzündäki başlygy) Nikolaý Patruşew Putinden soňky iň güýcli şahs.

Onuň ogly we 2018-nji ýıldan bări Russiyanyň Oba hojalyk ministri bolup işläp gelýän Dmitriý Patruşewiň «prezidentlige taýýarlandygy» hakda hem bireýýämden bări gep-gürrüňler bar. Russiyada geljegiň lideri we ýakyn wagtyň premýer-ministrligine kandidat hökmünde adyny iň köp tutduryp bilen şahslaryň birem Moskwa şäher sowetiniň başlygy Sergey Sobýandygyny aýtmagym gerek.

Putiniň öñki janpenalaryndan, häzirki Tulanyň häkimi Aleksey Dýuminiňem ady wagtal-wagtal «prezidentluge kandidat» hökmünde agzalýar. Soňky wagtlar rus mediýasy Dýumini has köp agzap başlady. Käbirleriniň pikirine görä, prezident bolnasa-da, premýer-ministr, içeri işler ministri ýa-da goranmak ministri ýaly wezipeleriň birine bellenip bilner.



Russiyanyň prezidenti Putin we Goranmak ministri Shoýgu bilen
bile dynç alýar

• **Kimiň galyp kimiň gitjegi näbelli?**

Şu ýerde ýeri gelende, Putiniň 2012-bhu ýyldan bări Goranmak ministri edip «A» toparynda saklaýan, aram-aram bile awa we
dynç almaga bile gidýän egindeşi Sergey Shoýgunyň gürrüñini
etsek gowy bolar.

Hususanam, Ukraina uruşynyň başlan wagtyndan bări we gitdigiçe
artýan NATO dartgynlylygy bilen baglansykylykda Russiyanyň
Goranmak ministriniň aýratyn uly rolunyň bardygyny nygtamak
gerek.

Düzen «Wagner» hakynatutma goşun bölümleri bilen 2023-nji
ýylyň 23-nji iýunynda daşyndan göräýmäge Shoýguwa garşy, emma
iş ýüzünde öñki dosty we ýolbaşçysy Putine garşy gozgalaň
turuzmaga synanyşan, tegelek iki aýdan soňam şübheli uçar
heläkçiliginde aradan çykan Ýewgeniý Prigožin sebäpli Shoýgunyň
köp utuk ýitirendigi aýdylýar. Şol wagtdan bărem Goranmak
ministrliginde birugurly çalşylmagyna garaşýan adamlaryň sany
kän.

Goranmak ministriniň orunbasary Timur Iwanowyňam ady geçen

aýyň 23-nji aprelinde duýdansyz tussag edilen wagtyndan bări dilden düşenok. Onuň birnäçe ýylyň dowamynda uly-uly korrupsiýalary edip gelendigini aýdýanlar bar. Şol aýyplamalaryň näme üçin aýratynam täze hökümetiň düzülmegine az wagt galanda şeýle ýakymsyz wakalara sebäp bolandygyny dürli hili görnüşde düşündirýänler bar.

Käbirleriniň pikiriçe bu ýagdaý Shoýgunyňam gidip barýandygynyň yşaraty, käbirleri üçinem «iň ýakyn egindeşleriniň biri tussag edilen Goranmak ministri mundan beýlæk rus lideriniň gysymyndan sypmaz ýaly edildi».

Russiýa-NATO uruşynyň turma ähtimallygynyň jedeli edilýän häzirki günlerinde Putiniň hiç bir aýdanyna garşy çykyp bilmez ýaly edilendigi üçin onuň wezipesinde galmagy-da ahmal.

Bir döwür Putiniň iň ynamdar adamydygyndan şüphe duýulmaýan Medwedewiň kagyz ýüzünde möhüm ygtyýarlyklary baram bolsa, känbir syýasy agyrlygy bara meñzemeýär. Prezident bolan döwründe «Günbatara we liberal gymmatlyklara ýakyn ýaly» bolup görünen Medwedew soňky ýyllarda «Russiýanyň iň gajaman lideri» görnüşini bermek üçin her gün diýen ýaly sosial mediýadan Günbatara we Ukraina garşy gazaply çykyşlar edýär. Göreliň hany, ol «poçtalýonyň gapysyny ikinji gezek kakyp bilermikä?» Yetmiş dört ýaşly Sergeý Lawrow bolsa eýýäm ýigrimi ýyl bări Daşary işler ministri wezipesinde işläp gelýär. Öňler ol barada «galýarmy ýa gidýärmi?» çaklamasy urulardy. Soňky wagtlarda şeýle çaklamalara seýrek gabat gelinýär. Belki-de, Russiýanyň daşary syýasatynyň kesgitlenmeginde daşary işler ministriniň onçakly uly agramynyň ýoklugu sebäpli şeýle bolýandyr.

Makalamyň soňunda islendik ähtimallyga garşy tekrarlap aýdýaryn: Putin garaşyladyk öwrümleri etmegini beter gowy görýär, bu onuň hemme zady ýeke özuniň çözýändigini görkezýän möhüm taktikasydyr.

Hakan AKSAÝ.

@AksayHakan
aksayhakan@gmail.com

«T24» internet gazeti, 09.09.2024 ý. Publisistika